

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Zo'n God heb je nu!

**Loof de Here, mijn ziel,
die al uw ongerechtigheid vergeeft,
die al uw krankheden geneest.**

Psalm 103 : 1-5

"Loof de Here, mijn ziel" — daar begint hij mee en daar eindigt hij mee, de dichter van psalm 103. Daar is zijn hart vol van, daar loopt zijn mond van over: van de lof des Heren. "Loof de Here, mijn ziel!"

Alleen maar, klópt dat nu ook? Is dat in overeenstemming met de werkelijkheid?

"Die al uw ongerechtigheid vergeeft" — ja, dat doet God, dat geloven we wel. Dat zingen we graag na het avondmaal. Het lichaam van onze Here Jezus Christus gebroken en het bloed van onze Here Jezus Christus vergoten, tot een volkómen verzoening van ál onze zonden. Dat leren we onze kinderen, voor het slapen gaan: "Schoon mijn zonden vele zijn, maakt Hij om Jezus' wil mij rein."

Maar al dat andere dan in deze psalm, doet de Here dat óók? Klopt dat nu?

"Die al uw krankheden geneest" — worden de zieken nu werkelijk beter? Kan de dokter wel met vakantie gaan?

"Die uw leven verlost van de groeve" — Slaat de dood soms niet toe, veraf, dichtbij? Kun je het kerkhof wel sluiten?

"Die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheid" — zitten we dan niet boordevol zorgen, over onze gezondheid, over de toekomst van onze kinderen, over de kerk en over de wereld? Is de kroon, die God ons op de slapen drukt, niet heel vaak een dóórnenkroon?

"Die uw ziel verzadigt met het goede" — maar is er dan niet weinig goed en veel kwaad in ons leven? Een klein beetje blijdschap en een heleboel verdriet? Worden we niet móé soms, en bitter, en wrang?

De dichter van psalm 103 lijkt wel een slachtoffer van godsdienstige opium. Hij trekt een wissel op een bank, die allang failliet is.

"Loof de Here, mijn ziel" — mooie woorden genoeg, maar staat deze man eigenlijk wel met beide benen op de grond?

Nóú, en óf!

"De sterveling", zegt hij straks, "zijn dagen zijn als het gras, als een bloem des velds, zo bloeit hij; wanneer de wind daarover is gegaan, is zij niet meer. en haar plaats kent haar niet meer."

Je bent zó maar oud, zegt deze man, voordat je het weet. Je denkt dat je nog een heleboel kunt doen, je denkt dat het leven elke dag nog beginnen moet — maar voor je het weet, is het afgelopen. Je ligt in het graf, de mensen lopen over je heen, en ze weten het niet eens. Het verkeer van het leven trekt langs het kerkhof voorbij.

Je loopt door je tuin, je speelt met je kinderen in huis, je wast de vaat in de keuken, je slooft je uit voor de fabriek die je hebt gebouwd — en straks leeft er een ander, op jóúw plaats. Je eigen tuin, je eigen huis, je eigen keuken, je eigen fabriek, waar je zo goed voor hebt gezorgd, waar je zovéél tijd aan hebt besteed — die kennen je niet meer.

Ze denken niet meer aan je. Zó ondankebaar zijn de dingen, die je dierbaar zijn. Ze

hebben geen gehéúgen, geen hãrt, ze léven niet.

En zelf leef je ook niet meer, straks. Het is een eindeloze cirkelgang: groeien, bloeien, afvallen en vergaan. Net als de bloemetjes in het gras. Zó is het leven, zegt deze man.

Of hij dus met beide benen op de grond staat!

Maar hoe kan dat dan?

Dat zegt hij toch maar allebei: "De sterveling — zijn dagen zijn als het gras, straks is hij er niet meer", en: "Die al uw krankheden geneest, die uw jeugd vernieuwt als die van een arend."

Klopt dat dan? Klopt dat met elkáár?

Welnee, natuurlijk niet.

Maar waarom zegt hij 't dan tòch, deze dichter van psalm 103?

Waarom hij dat zegt? Wel, omdat hij het zelf zo meegemaakt heeft! Want tegen wie heeft hij het eigenlijk? Wie is die "u", met wie hij praat?

Wij denken vaak, dat wij dat zijn, u en ik. Dat hij met óns praat, die deze psalm horen en lezen. Dat de Here door zijn mond óns belooft: "Ik maak uw ziekten beter, Ik verlos u van het graf."

Ja, en dan klopt het natuurlijk niet, wat hij hier zegt.

Maar de dichter praat niet met óns in deze psalm. Hij praat met zijn ziel: "Loof de Here, mijn ziel!" Hij heeft het tegen zichzelf.

Zijn ziel, dat is hijzelf. Zijn ziel, dat is hetzelfde als: "Alles wat binnen in mij is".

En wat is er dan allemaal binnen in hem? Wat is er allemaal binnen in een mens?

Binnen in mij, is mijn hart. Binnen in mij zijn mijn zenuwen. In mij, zijn mijn gedachten en mijn plannen. Mijn zorgen en mijn hartstochten.

Mijn hart, waarmee ik lief heb en waarmee ik haat. Voor de één ga ik door het vuur, en de ander, hem màg ik niet. Dat is mijn hart.

Mijn zenuwen, die me soms heel erg de baas zijn. De ziekte in m'n lichaam, de ruzietjes van de kinderen, de spanningen op het werk, de kwesties in de gemeente, de dreiging in de wereld — dat werkt allemaal op mijn zenuwen. Ik word prikkelbaar en ik word bitter in mijn oordeel. Ik raak overspannen, ik ben bang. Dat zijn mijn zenuwen.

En mijn gedachten en mijn plannen. "Ik had zo gedacht", zegt de zakenman. "Ik had zo gedacht", zegt de huisvrouw. "Ik had zo gedacht", zeggen wij allemaal. Wij hebben zo onze gedachten en onze plannetjes, met ons leven, en met de kerk. Wij stippelen onze paadjes netjes uit.

En m'n zorgen en hartstochten. M'n zorg over het huishoudgeld, m'n zorg over de kinderen. Mijn begeerte naar invloed, naar welvaart, naar een andere vrouw of een andere man.

Dat is er allemaal binnen in mij. Dat ben ik-van-binnen. Dat is mijn ziel.

Kijk, en nu houdt de dichter van psalm 103 appèl nominaal. Hij noemt ze allemaal bij hun naam, alles wat in hem is: "Hart van mij, zenuwen van mij, gedachten, plannen, zorgen, hartstochten — ik heb wat tegen jul-

lie te zeggen. Ziel (zegt deze man), nu moet je eens naar mij luisteren!"

Een moeder roept haar kinderen bij elkaar en zegt: "Komen jullie eens bij me, ik moet jullie wat vertellen." De technici van kaap-Kennedy controleren hun raket, voordat hij gelanceerd wordt. Elk lampje, elk schroefje, elk draadje van het mechanisme, de "ziel" van de raket, "alles wat binnen in de raket is" gaan ze na.

Zo verzamelt de dichter van psalm 103 alles wat in hem is om zich heen, en zegt: "Looft de Here, jullie! Loof de Here, mijn ziel!"

En waaróm moeten ze daar binnen in hem de Here loven? Wel, dat vertèlt de dichter hun. Hij vertelt hun wat hij heeft meegemaakt.

Deze man is ziek geweest, doodziek. Hij stond al met één been in het graf. En hij heeft last van zijn zonden gekregen. De Here is boos op hem geweest.

Misschien bestaat er verbànd tussen zijn zonde en zijn ziekte. Dat hoeft niet, maar dat kan wel. En in ieder geval heeft hij zijn ongerèchtigheid leren kennen, de rare en kromme dingen die hij voelt en denkt en zegt en doet. Hij is van zichzelf geschrokken, deze man.

Wellicht is hij zelf ook verdrukt geweest, net zoals zijn volk, net zoals Israël dikwijls door vijanden werd benauwd. En misschien bestaat er ook wel verbànd tussen zijn verdrukking en zijn ziekte. Dat kàn. Dat je broeders en zusters het je zó moeilijk maken in de kerk, dat je er overspannen van wordt.

Hoe dit ook zij: God heeft zijn ongerechtigheid vergéven, zijn ziekte genézen, zijn leven verlost van het graf. Ja, de Here heeft hem boven bidden en denken gekroond met goedertierenheid en barmhartigheid. Hij heeft hem zelfs verzadigd met het goede. Deze dichter beleeft een twééde jeugd.

En dát vertelt deze man nu aan zijn ziel. Dáárom moeten ze allemaal daar binnen in hem de Here loven: "Lof zij die Heer, die ons ook weer geeft na veel smart en druk, veel zegen en geluk!"

Loof de Here, hart, want je zou al lang hebben stilgestaan, als God het niet had verhoed. Looft de Here, zenuwen, want jullie zouden geen prikkel meer kunnen registreren, als God je niet genadig was geweest.

Vergeet dat nu niet, ziel, wat de Here allemaal voor je gedaan heeft.

Want dat doe je zo gauw, hart, vergeten wat God voor je heeft gedaan. Dan ga je twijfelen, dan ga je boze dingen bedenken: moord, echtbreuk, hoererij, diefstal, leugenachtige getuigenissen, godslasteringen. Want dat doen jullie zo gauw, zenuwen, vergeten wat God voor jullie heeft gedaan. Dan raken jullie de controle over jezelf kwijt, dan raakt een mens de kluts kwijt, in zijn eigen leven, in de gemeente, in de wereld.

"Loof de Here, mijn ziel, en vergeet niet één van zijn weldaden."

Als iemand ons gegriefd heeft, dát vergeten we niet zo gauw. Als iemand ons belédigd heeft, dáár blijft altijd iets van zitten.

Och, zegt de dichter van psalm 103, wat de mensen je hebben aangedaan, vergeet dat maar gerust. Maar alles wat Góð voor je gedaan heeft, vergeet dát niet!

Al die rare dingen, die je hebt gedacht, hart, die heeft God je vergeven — zul je dat nooit vergeten, hart? Zul je het wel laten, om ooit nog eens van die kromme verzinselfs te maken? Loof de Here, dan doe je beter werk!

En jullie, zenuwen, die barsten van de spanningen soms: jullie, overspannen zenuwen, zullen jullie eraan denken wat voor een barmhartige God in de hemel jullie hebben? Zullen jullie het wel laten, om ooit weer de kluts kwijt te raken? Looft de Here, zenuwen!

En plannen en gedachten van mij, zorgen en hartstochten, zullen jullie het niet vergeten: "Lof zij die Heer, die ons ook weer geeft na veel smart en druk, veel zegen en geluk?"

"Dát is nu jouw God", zegt deze dichter tegen zichzelf. "Pas op, dat je het niet vergeet!"

Weet u, wij kunnen over God zó kóúid gaan denken. Dan weten we alles van Hem af. Dan kunnen we zo gemakkelijk over Hem praten. Met teksten en citaten uit de catechismus erbij.

Maar dan is het alsof we het over een ding hebben. Zo kun je ook praten over de maan, of over een raket die we naar de maan sturen. En we blijven er ijskoud onder. En God blijft een verre onbekende voor ons.

"Née", zegt deze dichter tegen zichzelf, "zó is jóúw God níet, ziel! Jouw God, broeder, is

een God die zó'n hekel heeft aan de zonde, dat Hij de zonde niet alleen maar stráft, maar ze ook vergééft. Hij straft jouw ongerechtigheid aan Christus, en Hij vergeeft ze jou. Een God, die zó'n afkeer heeft van de dood, dat Hij hem wegjaagt en jou het leven geeft. De lévende God, die jou gered heeft, Vergeet dat nu niet! Loof de Here, mijn ziel!"

Dát is nu onze God.

Lees uw dagboek er maar eens op na. Of fris uw geheugen maar eens op.

Bent u wel eens ziek geweest? En heeft de Here u toen beter gemaakt?

Hebt u wel eens diep in de put gezeten? En heeft God u er toen uitgetrokken?

Bent u wel eens verkeerd beoordeeld, belasterd, in de hoek gedrukt? En heeft de Here toen over u uw gerechtigheid doen opgaan als het licht, en uw recht als de middag?

Hebt u wel eens heel zwaar gezondigd tegen Hem? En heeft Hij u die zonden toen vergeven? Zijn lichaam en Zijn bloed, een volkomen verzoening voor al uw zonden?

Welnu, vergeet dat dan niet. Dát mag u niet vergeten, hoor, dat God zóndaars vrijspreekt en elléndigen rêdt.

En zeg maar tegen uw hart, uw zenuwen, uw ziel, u zelf: "Zó'n God heb je nu, ziel, zó'n God die een Váder voor je was!"

Buitenpost.

J. H. Veefkind

Zonder de liefde . . . niets!

Uit de brief aan de Corinthiërs blijkt, dat de gelovigen daar zeer begaafd waren. Hun waren veel gaven geschonken. Ze worden aan het eind van hoofdstuk 12 opgenoemd: Er waren apostelen, profeten en leraars. Er waren gelovigen, die krachten en gaven ontvingen om te genezen, hulp te verlenen, leiding te geven en in tongentaal te spreken. Paulus zegt daar geen kwaad van. Hij dringt aan om naar de hoogste gaven te streven.

Maar in 12 : 31 schrijft hij: „En ik wijs u een weg, die nog veel verder omhoog voert”. En dan volgt in I Cor. 13 wat wij noemen het Hooglied der liefde.

We vinden het allemaal mooi. Sterker nog: prachtig! Onovertroffen!

Maar zouden we het ook niet een „vergeten hoofdstuk” kunnen noemen?

„Al ware het, dat ik met de tongen der mensen en der engelen sprak,
maar had de liefde niet,
ik ware schallend koper
of een rinkelende cimbaal.”

Paulus gebruikt de eerste persoon: Al ware het, dat ik dit en dat had. Maar hij bedoelt zichzelf en de Corinthiërs en u en mij.

Men roemde in Corinthé nogal in „tongentaal”. Er waren daar broeders en zusters, die in „tongen” spraken. Paulus zelf deed het ook.

We kunnen ons daar geen voorstelling van maken. Ik tenminste niet. Waarschijnlijk raakte men soms zó in Geestesvervoering, dat men in, om zo te zeggen, hemelse klanken God prees.

Maar hoe dan ook, naar aanleiding van die gave zegt Paulus: Al sprak ik alle talen van mensen en engelen, dan betekende dat niets, als ik ze niet gebruikte in dienst van God en van de naaste.

De spraak is een heerlijke gave. Waardoor de mens zich van alle schepselen onderscheidt. De taal kan machtige dingen bewerken ten goede en ten kwade.

En redevoering kan een revolutie ontketenen of een opstand dempen.

Spraak en taal in dienst van het Evangelie zijn een kracht Gods tot zaligheid.

Er zijn redenaars, die hun mond maar hebben te openen en de mensen denken al: Machtig en krachtig en prachtig. Ze staan ook op de preekstoel.

Als de liefde de sprekers drijft is de taal een heerlijke gave.

Maar als dit niet het geval is dan betekent het niets.

Iemand kan in zijn spreken (èn schrijven) zichzelf zoeken, eigen eer bedoelen.

Er zijn sprekers, die om zo te zeggen de wierook van hun hoorders met welbehagen opsnuiven. Slecht van de hoorders en slecht voor de spreker.

Zonder de liefde is de schoonste taal van mensen of engelen niet anders dan een stuk klinkend metaal en een rinkelende cimbaal.

Liefdeloze taal is zinloze taal en doelloze taal.

Sprekers die niet door de liefde beheerst worden zijn „holle vaten, die hard bommen”. Niet zo lang geleden zei iemand van een spreker: „Hij neemt een melkbus mee, vol koperen en blikken voorwerpen, gevuld met steentjes, en rammelt daar geweldig mee en dan is het uit”.

De hoorders hebben het niet altijd door. Soms zeggen ze: Het is wat duister weliswaar, maar toch zeer wonderbaar!

Wie liefheeft spreekt geen zinloze woorden, maar tracht te stichten en te troosten en te vermanen. Hij zoekt daarin zichzelf niet, maar het heil van de gemeente en de eer van God.

Als die liefde er niet achter zit dan is de schoonste rede waardeloos.

„Al ware het, dat ik profetische gaven had, en alle geheimenissen en alles, wat te weten is, wist, en al het geloof had, zodat ik bergen verzet-

te,
maar had de liefde niet,
ik ware niets.”

Dat is niet weinig: profetische gaven hebben! Om het licht van Gods Woord over heden, verleden en toekomst te laten schijnen.

Daarbij de gaven om alle mysteriën te doorgronden, in zover zij te doorgronden zijn. Stel dat iemand alles weet, wat er te weten is. Van God en van Christus en van de weg der zaligheid, van hemel en van hel, van Gods raad en voorzienigheid. Zijn dat geen heerlijke gaven?

Er is eens een vrouw van een filosoof geweest

die zei: „God, mijn man en ik, wij weten alles”! Zo zijn er ook wel theologen geweest, die alles wisten.

Dat meenden ze tenminste.

Laat het waar zijn, zegt Paulus. En laat het waar zijn, dat ik een geloof had, zodat ik bergen verzette. Zodat ik ongelooflijke dingen kon doen en deed.

Zou zulk een mens niet gelukkig te prijzen zijn?

Gaat zulk een mens niet de hemel in en erft hij geen koninkrijken?

„Als ik de liefde niet had ware ik niets”.

Niets. Niets! Niets!! Daar is geen woord Frans bij.

Het vonnis is vernietigend.

„Al ware het, dat ik al wat ik heb tot spijs uitdeelde, en al ware het, dat ik mijn lichaam gaf om verbrand te worden.

maar had de liefde niet,
het baatte mij niets.”

Eerst noemde Paulus de gave van de mond.

Daarna van hoofd en hart: profetie, wetenschap, geloof.

Hier spreekt hij over machtige daden, die een mens kan doen.

Is het niet groots, dat iemand al zijn hebben en houden uitdeelt, om hongerigen te voeden? Wie komt er aan toe?

Maar het kan nog grootser: Een martelaar geeft zijn lichaam, zijn leven, zichzelf op de brandstapel. Is dat niet het uiterste wat een mens geven kan?

We vinden het dwaas, maar is er ook niet iets groots in als monniken en nonnen in Vietnam zich verbranden voor „de goede zaak”?

Roemen wij niet in het bloed der martelaren?

Paulus schrijft: Als ik de liefde niet had, het baatte mij niets.

Het is mogelijk, dat een mens weggeeft wat hij heeft om zichzelf een naam te maken. Het is voorgekomen, dat martelaren de brandstapel zochten om hun zonden goed te maken. Men zocht dus hierbij zichzelf.

Zulke overgaven zijn baatzuchtig. En daarom zonder baat.

Grote giften, geweldige offers zeggen op zichzelf niets.

Wat drijft ons daarbij? Wat zoeken we daarmee?

De liefde zoekt zichzelf niet. Ze zoekt het heil van de naaste en Gods eer.

Hier kunnen allerlei vragen gesteld worden. Is het mogelijk tongentaal te spreken en toch liefdeloos te zijn?

Bestaat het, dat iemand een bergen-verzettend-geloof heeft en de liefde mist?

Kan een martelaar zonder liefde zijn?

We moeten ons door zulke vragen maar van de hoofdzaak niet laten afleiden. Want die hoofdzaak is: Zonder de liefde zijn alle gaven en krachten, alle doen en laten, alle acties en prestaties, ook in het christendom, waardeloos. IJdelheid der ijdelheden. Niets. . . .

Het vlees roemt in grote gaven, diepe gedachten, machtige daden.

God ziet het hart aan. God is liefde.

En wie God kent, heeft liefde voor God en voor de naaste.

Geweldige prestaties waarin de liefde ontbreekt zijn minder dan iets.

Een beker koud water voor een dorstige, uit liefde gegeven, heeft de zegen des HEREN.

Waar liefde woont gebiedt de Heer zijn zegen.

H. J. Jager.

Aantekeningen bij de Kerkenordening

XVIII

Kerkelijke deputaten

Ongeveer vijftig jaar geleden (het proefschrift draagt wel een datum maar geen jaartal) promoveerde aan de Vrije Universiteit te Amsterdam de heer H. C. Rutgers tot doctor in de theologie met een proefschrift dat tot titel heeft: Kerke-

lijke Deputaten. De ondertitel van dit geschrift is: Hun werkkring en bevoegdheid, inzonderheid gelijk deze gekend worden uit de handelingen der Zuid-Hollandse synoden en deputaten.

De Zuidhollandse synoden in vorige eeuwen benoemden een viertal deputaten voor alle zaken die zich voordeden of zouden kunnen voordoen en waarbij hulp van deputaten nodig of gewenst zou zijn. De synoden van andere provinciën de-

den soortgelijk. De gewoonte om voor verschillende zaken verschillende deputaten te benoemen is pas later opgekomen. Uit het boek van Dr Rutgers kan men lezen dat zulke deputaten financieel wélvoeren bij hun deputaatschap, „op 's lants kosten”. Het deputaatschap bracht wel eens vermeerdering van inkomsten van zeven honderd gulden, en dat in een tijd dat de meeste predikanten met hun volledig tractement niet, en soms lang niet, aan zeven honderd gulden toekwamen. Het deputaatschap was dus geen slechte bijbaan. Wie het geluk had ervoor benoemd te worden zag zijn inkomen verdubbeld. Er werd dan ook van het deputaatschap wel gesproken als van „soo een aensienelijke Plaetse en Ampt”. Maar in het boek van Rutgers kan men ook lezen van de najver bij hen die niet werden benoemd op hen die zo gelukkig waren geweest om geroepen te worden om „soo een aensienelijke Plaetse en Ampt” te bekleden; en men kan er ook lezen van gekonkel om een benoeming los te krijgen. Er is wel wat veranderd in de wereld en ook in de kerken. Wie nu in onze kerken tot deputaat wordt benoemd moet niet denken dat hij er financieel beter van zal worden. Maar een deputaatschap wordt door sommigen nog wel gezien als „soo een aensienelijke Plaetse en Ampt”, en terwille van de eer ook nog wel eens begeerd.

Hugo de Groot noemde de deputaten een tussenregering en wilde daarmee zeggen dat de deputaten de regering over de kerken uitoefenden in de tijd van de ene synode tot de andere.

Hugo de Groot werd geleid door de onjuiste mening dat de synode de hoge regering is over de kerken, maar hij vergat niet dat een synode weg is zodra ze gesloten is. Indien er nu geen deputaten waren zou er in de tijd tussen de ene synode en de andere geen regering over de kerken zijn. Maar De Groot ziet de deputaten die van de verdwijnende synode de regering overnemen en regeren tot er weer een synode is. Gedurende de korte tijd dat er een synode is, meestal maar een paar dagen, zijn de deputaten van de last der regering ontheven, maar niet zodra is de synode gesloten of de deputaten nemen de last weer op. Zo was het naar de mening van De Groot, althans zo zou het naar zijn mening moeten zijn.

De Groot is in deze mening bestreden, onder meer door Voetius. Volgens de bestrijders van De Groot vormden de kerkelijke deputaten geen regering over de kerken, ook geen tussenregering voor de tijd die er ligt tussen twee synoden. Het ongelijk was niet helemaal aan de kant van De Groot, het gelijk niet helemaal aan de kant van zijn bestrijders. Beiden, De Groot en zijn bestrijders, gingen uit van de onjuiste mening dat de synoden een regering over de kerken vormen waaraan de kerken gehoorzaamheid verschuldigd zijn. Deze mening is niet juist. Wie zou de synoden, en in het algemeen de meerdere vergaderingen, tot regeren van de kerken hebben geroepen? En wie zou hun macht hebben gegeven over de kerken? Dat zou alleen Christus zelf hebben kunnen doen. Maar van wat Christus heeft ingezet weten we niets dan alleen uit de Schrift en de Schrift spreekt niet van meerdere vergaderingen, nog minder van macht en gezag over de kerken aan de meerdere vergaderingen verleend. De samenstelling van de meerdere vergaderingen van de Gereformeerde Kerken is daarmee gelukkig nog in overeenstemming. Het zijn samenkomsten van mannen die een opdracht hebben en die nadat zij hun opdracht hebben volbracht verantwoording daarover moeten doen aan hen die hun de opdracht hebben gegeven. Maar zulke mannen vormen geen regering. Ik ben een voorstander van invloed van het volk op de regering, ik zal het recht van opstand in sommige gevallen van het volk tegen de regering niet betwisten, maar een regering die niet anders te doen heeft dan opdrachten uit te voeren en die dan na afloop verantwoording aan het volk moet doen is geen regering maar een stel ambtenaren. Aan een wettige regering mag niemand zich onttrekken. De opzieners der gemeente vormen de wettige regering van de kerk, dat staat duidelijk in de Schrift, en daarom mag niemand zich daaraan onttrekken. Dat belijden wij met recht in art. 28 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Maar elke plaatselijke kerk heeft het volle recht om zich los te maken uit het kerkverband en aan de meerdere vergaderingen niet meer mee te doen. Dat geen kerk dat naar willekeur mag doen, spreekt vanzelf. Wat mag men wel naar willekeur doen? Maar dat een kerk dat niet naar willekeur mag doen is wat anders dan dat ze het niet mag doen. In de dagen van de vrijmaking, bij de processen die toen voor de burger-

lijke rechter werden gevoerd, wisten wij dat zo goed. Ik herinner mij nog dat in die dagen een synodaal-gereformeerd meester in de rechten dat een onzinnige gedachte noemde. Bij Rome is dat een onzinnige gedachte, bij vele Protestantse kerken in het buitenland ook, en wie meent dat de inrichting van de Nederlands Hervormde Kerk de juiste is moet die gedachte ook wel onzinnig noemen. Maar daarvoor leven wij bij de Schrift om er gedachten op na te houden die onzinnig zijn in de ogen van wie zich niet aan de Schrift houden. In de dagen van de vrijmaking wisten wij dat zo goed. Het schijnt dat nu na twintig jaar velen onder ons het niet weten.

De Groot had niet helemaal ongelijk. Zijn theorie deugde niet maar in de praktijk heeft hij meermalen deputaten kunnen zien optreden alsof zij de regeerders der kerken waren. Wat hun kijk op de synoden betreft waren de bestrijders van De Groot ook niet zuiver en de verkeerde praktijk van de deputaten zagen ze graag voorbij, of, nog erger, werkten die wel eens in de hand. Sommige synoden verleenden aan de deputaten het recht om in de vergaderingen van de classis te verschijnen en zich daar met de zaken te bemoeien zonder nadere opdracht van de synode en zonder door de vergadering van de classis geroepen te zijn, zovaak deputaten zelf meenden dat het nodig was. Onder de vele gaven die de mensen hebben komt ook voor de gave van vernuftige onderscheidingen te maken. De kerken konden gerust zijn: indien de deputaten zich ongevraagd met de zaken bemoeiden moest men onderscheid maken tussen inductie en intercessie aan de ene kant en decisie aan de andere kant. De deputaten kwamen alleen maar voor inductie en intercessie, niet voor decisie, alleen maar om te onderzoeken en te helpen, niet om te beslissen. Maar de broeders wisten wel dat de deputaten op aandrang van de Staten van Holland het recht van inductie en intercessie hadden verkregen. De broeders wisten ook wel dat de inductie en intercessie van de deputaten in verreweg de meeste gevallen gelijk stond met decisie. Synode en commissarissen van de Staten stonden wel achter de deputaten. Dat wisten de deputaten en daardoor voelden zij zich sterk. En hoeveel vergaderingen van classes en kerkeraden zullen maar hebben toegegeven om van de soesa af te zijn, vooral wanneer de deputaten reeds hun aanhang in de vergadering hadden vóór ze er verschenen, al was die aanhang dan ook in de minderheid.

Ondanks de synode van Dordrecht 1618-'19 en ondanks hun optreden tegen de Remonstranten wilden de Staten wel graag een regering van de kerken in de geest van Hugo de Groot, een regering door een klein college, gevormd door een paar deputaten. Ze zouden wel graag hebben gezien dat de deputaten synoden overbodig maakten. Ze konden zo'n paar deputaten gemakkelijker naar hun hand zetten dan een synode, al waren de synoden dan ook geen vergaderingen van helden als ze met de Hoogmogende Heren Staten te doen hadden. Hoe gedwee de deputaten tegenover de heren Staten waren blijkt uit een voorval uit het jaar 1675 dat Rutgers meedeelt (a.w. blz. 93). De Staten van Holland en West-Friesland hielden zich bezig met een zaak die op de synode van Noord-Holland was behandeld. Vóór de Staten een beslissing namen wilden ze weten wat de synode van Zuid-Holland ervan dacht. Maar hoe een zaak van de synode van Noord-Holland te krijgen op het agendum van een synode van Zuid-Holland? De heren Staten wendden zich tot de deputaten van Zuid-Holland en verlangden van hen dat zij deze zaak zouden brengen op het agendum van de Zuidhollandse synode. De deputaten hadden daartegen verscheiden bedenkingen en zwarigheden. Als de kerken van Noord-Holland wat wilden hebben op het agendum van een synode van Zuid-Holland moesten de kerken van Noord-Holland dat zelf doen. Dat was naar het oordeel van de deputaten goede kerkelijke orde. Maar de commissaris liet zich niet afschepen. Hij raadde de deputaten nu maar aan het verlangen van de Staten te voldoen en wat die goede kerkelijke orde betreft het niet zo nauw te nemen. De deputaten zouden wijs doen naar het verlangen van de Staten te handelen, gewillig, want indien ze weigerden, dan had de commissaris order van de heren Staten om in naam van de Staten de deputaten te bevelen het te doen. Maar de Staten wilden liever niet bevelen „opdat de Kerken des te meerder hare vrijheid mogten behouden”. Toen deden de deputaten het maar zonder het bevel af te wachten.

Wat waren de heren Staten bezorgd voor de

TE BERDE

De schrik over de uitslag van de laatste verkiezingen voor Staten en Gemeenteraden zit er bij de politici goed in. Een verblijvend verschijnsel. Het werd hoog tijd dat de schrik er in kwam.

Terecht is men van mening dat de invloed van de Televisie een niet geringe was en is. Dat heeft nu ook tot gevolg dat er van alle kanten gesproken wordt over het al of niet uitzenden via de T.V. van de Kamerdebatten. De voorzitter van de Tweede Kamer mr van Thiel heeft zich uitgesproken voor een onverkort uitzenden van de debatten, als er tenminste reden is voor uitzending. Vooralnog lijkt hem dat de beste oplossing.

„Trouw” heeft zich gehaast in het bestrijden van deze gedachte. In het nummer van zaterdag 16 juli j.l. zegt dit blad dat de opinie van de kamervoorzitter getuigt van een hardnekkig misverstand. Niemand heeft haast de tijd en de belangstelling om zulk een uitzending integraal te bekijken. Daarom moet het ook maar niet gebeuren, meent dit blad. De T.V. heeft hetzelfde te doen als de couranten, zegt Trouw, en een overzicht te geven over de debatten.

„Vrij Nederland” is van dezelfde mening. In het nummer van 23 juli j.l. wordt gesteld dat de couranten het tientallen jaren geleden al beter begrepen hebben. Die geven n.l. een samengevat verslag van de debatten.

Wat ervan te denken?

In de eerste plaats wel dit dat het goed is dat men de invloed van de T.V. gaat zien. Maar akelig is dat men bang is om die invloed zo groot mogelijk te doen zijn. Niemand zal willen stellen dat elk debat de moeite waard is om in zijn geheel te worden uitgezonden.

Maar elk debat waard om in zijn geheel te worden uitgezonden, moet de moeite waard zijn. Als de kamerleden dan geen kans zien zo té spreken dat zij, die hen afvaardigen, het ook kunnen begrijpen, dan zijn ze niet waard om kamerlid te zijn. De afgevaardigden moeten niet menen dat zij verheven zijn boven hen, die afvaardigen.

In de tweede plaats blijkt ook hieruit wel weer dat journalisten een veel te hoge dunk van zich zelf hebben. Ze menen dat zij beter in staat zijn de debatten weer te geven dan de kiezers in staat zijn de debatten te begrijpen. Voorzover ik de kranten lees, zijn de kamer-verslagen onuitstaanbaar. Juist omdat de journalist meent er meteen maar bij te moeten zeggen wat zijn lezers ervan dienen te vinden.

Men leest dan ook geen verslagen van het debat, maar men leest wat de lezer er volgens de journalist van heeft te vinden. Een uitzondering is de N.R.C., die behalve een overzicht ook geeft een verslag, waarin niet steeds de verslaggever meespreekt. Een beschouwing over een kamerdebat is wat anders dan een verslag van een debat. Het wordt tijd dat de journalisten ophouden als betuttelaars op te treden. Dat zal de politieke belangstelling groter maken in plaats van minder.

De angst voor de werking van de T.V. is angst voor een normaal werken van de democratie. De politiek komt door de T.V. dichter bij de mensen. Dat daardoor meer mensen uit onbehagen gaan stemmen mag men betreuren en is ook te betreuren, maar dat is geen reden om verstopperij te gaan spelen. Als de politiek het niet verdraagt openlijk bedreven te worden is de politiek niet goed. Dat ligt niet aan het medium, maar aan hen die de politiek maken. Iemand die zich dwaas aanstelt voor de T.V. of iemand die niet in staat is duidelijk te zijn, kan er van nu voortaan op rekenen dat zulks gevolgen heeft voor zijn politieke positie. Dat is geen achteruitgang, maar een vooruitgang.

En als alle bona fide partijen samen niet in staat zijn de belachelijkheid van de politieke idealen van Koekkoek aan te tonen, dan ligt dat niet aan Koekkoek maar aan hen, die hem bestrijden moeten.

Amelink.

vrijheid der kerken! Als de kerken maar slaafs gehoorzaam waren, en maar wisten dat de wensen der heren bevelen waren, en ze die bevelen maar slaafs opvolgden, dan zouden de Hoogmogenden de vrijheid der kerken niet aantasten.

Voor wat hoort wat en het kan niet van één kant komen. De Staten waren, op 's lants kosten, niet schriel met betrekking tot de deputaten. Behalve de bezoldiging was er vergoeding van reis- en verblijfkosten. Moeilijkheden, onenigheden, twisten in de kerken zijn duur, vooral wanneer er synoden en deputaten aan te pas komen. De reis- en verblijfkosten van de deputaten liepen soms nog al hoog op. Zouden ze ook te hoog worden? Ze lieten eens vragen maar kregen een geruststellend antwoord, ze zouden hun declaraties maar indienen, de thesaurier zou wel order geven om te betalen. De deputaten behoefden op een reis meer of minder, op een dag langer of korter vergaderen, op een maaltijd meer of minder niet te zien. De deputaten waren predikanten. Als gevolg van hun deputaatschap waren ze nog al eens aan hun werk in hun gemeente onttrokken. Hun gemeenten moesten maar blij zijn dat hun herder en leraar zoveel deed tot nut van 't algemeen. Al had hij geen tijd voor de noden van zijn gemeente, hij wist alles van de noden van andere gemeenten. En als des zondags zijn gemeente van de kansel uit zijn mond niet anders hoorde dan wat geheugen- en routinewerk moest ze maar denken: „De man heeft het ook zo druk en hij doet toch zoveel voor het koninkrijk Gods. Wij gaan wel hongerig naar huis maar wij dragen het getroost.”

Er zijn altijd nog mensen die de waarheid liefhebben en naar de Schrift willen leven en ook de kerken willen geregeerd hebben naar de Schrift. Die kwamen in verzet tegen een regering door deputaten. Minder edele motieven werkten daar ook bij. De aanmatiging en de hooghartigheid van sommige deputaten prikkelden tot verzet. Het verzet wist te bewerken dat de synode van Brielle 1726 besloot dat deputaten niet ongeroepen zich met een zaak mochten bemoeien maar moesten wachten tot ze geroepen werden. Het is voor een synode soms erg moeilijk om tot een besluit te komen maar nog veel moeilijker om een genomen besluit enig goed gevolg te doen hebben. Indien er buiten de synode de goede wil niet is werkt een besluit van een synode niets uit. Het besluit van de synode van Brielle moge de deputaten wat voorzichtig hebben gemaakt en ze even hebben geremd, het kwaad werd er niet door weggenomen. En wanneer kan men niet met wat handigheid een verzoek om te komen los krijgen? Wij beroemen ons erop dat we teruggekeerd zijn tot de aloude Dordtse kerkenordering en de kerken ingericht willen hebben naar de Schrift, maar wat hebben we in de veertiger jaren beleefd? Toen hebben we beleefd wat men in de 17e en 18e eeuw had beleefd, dat er deputaten kwamen in vergaderingen van classes en van kerkeraden, ongeroepen en niet begeerd, en soms ook nog niet eens gezonden, geheel uit eigen beweging. En wat een eigendunk hadden de heren. Men sprak niet voor niets van een auto met deputaten als van de overvalwagen. Ik weet uit eigen ervaring dat het moeilijk is in een vergadering van de kerkeraad een stel deputaten, soms een dozijn in aantal, en die uiterlijk beleefd maar door en door brutaal zijn, met goed gevolg weerstaan.

Hugo de Groot zag de deputaten als een regering over de kerken. Hij had gelijk, de deputaten regeerden. De Groot heeft niet de lof van deze regering gezongen, daarvoor zag hij te goed al het gebrekkige ervan. Hij wilde een landskerk met een centrale regering, en deze centrale regering van de landskerk onderworpen aan de Hoge Overheid. De Staten hebben De Groot naar Loevestein gezonden, mede om zijn beschouwingen over de regering van de kerk, maar uit hun handelingen blijkt dat ze het met De Groot eens waren. Een goed georganiseerde landskerk is veel gemakkelijker te hanteren dan honderden zelfstandige plaatselijke kerken, waarvan elk de volledige kerkelijke macht heeft.

De synode van Utrecht 1905 heeft een wijziging aangebracht in art. 49 van de kerkenordering, dat van kerkelijke deputaten spreekt. Tevoren waren er maar een paar deputaten voor alle zaken tegelijk. Utrecht voegde in: „Waarbij voor de onderscheidene belangen zoveel mogelijk afzonderlijke groepen van deputaten te benoemen.” Daardoor werd de weg geopend om wat meer departementen in te stellen voor de regering van de kerk. De kerken hebben een vruchtbaar gebruik gemaakt van dit besluit van Utrecht 1905. Het aantal deputaatschappen groeide steeds, vooral die door de generale synode

werden ingesteld. Alles is blijkbaar kerkewerk en alles moet gecentraliseerd worden. De kerkenordering spreekt niet van deputaatschappen door de generale synode ingesteld, alleen maar van deputaatschappen ingesteld door een particuliere synode, en alleen voor de kerken in het ressort van die particuliere synode. Maar wat let ons? Bij wijze van uitlegging en doende naar analogie kan men van de kerkenordering alles maken, en alles instellen wat men hebben wil, en dan tegelijk zich beroemen dat we nog altijd leven onder de aloude kerkenordering, al is de eenvoud van de aloude kerkenordering ook mijlen ver weg.

Bij de vrijmaking hebben de kerken heel wat deputaatschappen afgeschafte maar er zijn er nog teveel.

Er zijn ongeveer driehonderd zelfstandige plaatselijke kerken. Door het deputaatschap voor correspondentie met de hoge overheid doen deze driehonderd kerken zich aan de overheid voor als één geïnstitueerde landskerk. Dat zijn ze niet en ze moeten zich gemakshalve ook zo niet voordoen en bij anderen misverstand wekken. 't Zelfde doen ze met de deputaten voor radio-uitzending van kerkdiensten tegenover de omroepverenigingen. Bovendien is een kerkdienst toch wel bij uitstek een zaak van de plaatselijke kerk. Daar hebben synoden en deputaten zich niet mee te bemoeien. Ik weet wel dat de vernuftige onderscheidingen nog bestaan. Wat de deputaten doen is alleen maar „bij inductie en intercessie en niet bij decisie”, maar ik weet ook wel dat geen kerk enige kans heeft indien de deputaten niet willen.

Er is een deputaatschap voor correspondentie met buitenlandse kerken. Van zulke correspondentie is in de kerkenordering niets te vinden. Dat is zo maar in stilte binnengeslopen en heeft het kerkverband, dat aangegaan is tussen kerken in Nederland, uitgebreid over de gehele wereld. De gaven van vernuftige onderscheidingen te maken, nu tussen verband en correspondentie, heeft hier weer goede diensten gedaan om ongemerkt binnen te halen dat wat allicht niet zo vlot was binnengekomen als het kind bij de naam was genoemd.

Er is een deputaatschap voor overzetting van de tekst der formulieren van enigheid en de liturgische geschriften. Dat is een zaak die niet van een synode moet komen met behulp van deputaten maar uit de kerken. Is er een kerk die verandering wil dan moet ze de door haar gewenste tekst bij de kerken rondzenden en vragen: „Wat dunkt u ervan? Zullen we dit nemen?” Dat is de goede kerkelijke weg. Bovendien is het een werk waarvoor geen synode bekwaam is. 't Zelfde kan worden gezegd van de deputaatschappen voor psalmberijming en gezangen. De nieuwe vertaling van de Bijbel vindt haar weg wel zonder synode en deputaten, psalmberijmingen zullen het ook wel doen. De kerken hebben alle eeuwen de psalmen gezongen zonder ooit een berijming van enige synode te hebben ontvangen.

Laten we terugkeren tot de eenvoud van de Schrift die van al dat georganiseerd optreden van alle kerken samen niets weet.

K. Doornbos.

De mondige mens en wij

II.

De mondige mens

Ik zal concrete punten moeten noemen, anders denkt iedereen dat ik spoken zie.

Van Buren¹⁾ zegt: we moeten het woord God uit ons vocabulaire schrappen. Het is een vreemd en onbegrijpelijk woord. Je kunt er geen enkele logische betekenis aan hechten. Je kunt het niet verifiëren. Je kunt er niets zinnigs over zeggen. Het woord is eenvoudig uit de tijd geraakt. Het functioneert niet meer. Het moet gewoon afgeschafte worden.

Het klinkt allemaal erg cru in gereformeerde oren. Het is ook cru. Maar voordat we het daarover hebben, moeten we weten hoe Van Buren tot dit voorstel komt.

Zijn gedachten komen natuurlijk niet uit de lucht vallen. Ze hangen samen met de tijd waarin we leven. Meer dan een halve eeuw geleden beweerde Nietzsche al dat God dood was. Hij heeft veel navolgers gevonden. Voor velen hebben de moderne natuurwetenschappen Gods activiteit in de natuur uitgeschakeld. Het moderne wereldbeeld, vrucht van exacte wetenschappelijke studie, is onverenigbaar met het bijbelse wereldbeeld. Wetenschap en mythe sluiten elkaar uit. Vandaar dat Bultmann kwam met zijn Entmythologiserings-program: ontdaan van zijn mythologische inkleding en rompslomp, blijkt de Bijbel niets anders te bevatten dan de boodschap der existentie-filosofie. Van Buren heeft tegen Bultmanns aanpak minstens twee fundamentele bezwaren. Het leven en sterven van Jezus van Nazareth kan niet als een mythe gekwalificeerd worden. Het is een brok concrete historie, zegt hij. Jezus heeft echt geleefd en hij is echt gestorven aan een echt kruis dat uit twee balken bestond.

Het kan niet concreter. Maar voordat we beginnen te juichen en te applaudiseren, moeten we nog even verder luisteren. Van Buren heeft nl. nog iets tegen Bultmann: Bultmann is hem niet radicaal, niet modern genoeg. Want ook al stroopt Bultmann nog zoveel mythen van de bijbelse boodschap af, hij blijft over God spreken. En daartegen richt zich Van Burens tweede bezwaar. Over God spreken is vandaag onmogelijk geworden. De moderne gesecculariseerde mens verstaat het woord 'God' niet meer.

Van Buren zegt niet, zoals Nietzsche, dat God dood is. Want ook dat begrijpt de gesecculariseerde mens niet meer. De woorden 'God is dood' zijn even onverststaanbaar en zinloos als de woorden 'God leeft'. Beide zinnen zijn even absurd. Ze spreken beide in een absoluut onverststaanbaar abracadabra.

Pogingen om het woord 'God' te verklaren

voor de moderne mens zijn volslagen uitzichtloos. Elke taal bezit woorden die uitgestorven zijn en die door niemand begrepen worden als ze een enkele keer nog eens worden gebruikt. Maar in dergelijke gevallen is er de mogelijkheid deze woorden te verklaren en te omschrijven, zodat iedereen zich toch een duidelijke voorstelling kan vormen van wat met die uitgestorven woorden bedoeld wordt. Bij het woord 'God' is dat echter onmogelijk. Elke omschrijving valt onder hetzelfde odium als het woord 'God': ze zijn allemaal absoluut onverststaanbaar voor de moderne mens.

En dat is geen wonder ook. De moderne mens is immers de mondige mens. De ontwikkeling van de techniek en de natuurwetenschappen hebben de mens mondig gemaakt. Hij doorziet en beheerst de kosmos. En hij heeft nergens iets ontdekt van een 'laatste oorzaak' of een 'schepper' of een 'onderhouder'. Hij heeft geen religieuze theorieën meer nodig om bepaalde verschijnselen te kunnen verklaren. Dat is een typisch kenmerk van de onmondige mens, zoals die vroeger bestond. Maar de moderne mens is de mondige mens. In enkele decennia is hij mondig, onafhankelijk, zelfstandig geworden. Hij staat op eigen benen en zijn gestalte vult het heelal. En als iemand de naam van God noemt, schudt hij zijn hoofd en haalt hij zijn schouders op. „Het spijt me”, zegt hij, „ik weet niet wat u zegt. Ik KEN DAT WOORD NIET.”

De gereformeerde mondige mens

Ik hoor de lezers zeggen: Deze leer is zo flagrant in strijd met de schriftuurlijke leer, dat zelfs een klein kind dat nog kan aanwijzen. Geen mens in onze kerken zal zich hierdoor laten verleiden.

Ik zal de laatste zijn om te ontkennen dat Van Buren een andere taal spreekt dan de Schrift. Hij zelf geeft dat volmondig toe. De hele opzet van zijn boek is immers een nieuwe taal te ontwerpen die de plaats moet gaan innemen van de taal waarin de evangeliën spreken. Maar men mene niet dat er daarom geen serieus gevaar aanwezig is.

Inderdaad ligt het gevaar niet primair in de theorieën van Van Buren of van Bultmann of van Robinson of van wie er in dit verband nog meer genoemd kan worden. Maar het gevaar ligt wel in het verschijnsel waarop deze theorieën, hoezeer ze onderling ook mogen verschillen, uiteindelijk allemaal gebaseerd zijn. Dat is het verschijnsel van de moderne mondige mens.

De mondige mens is een universeel verschijnsel. Men kan hem vinden in de grote laboratoria waar geleerden werken aan de nieuwste projecten voor interplanetaire ruimtevaart, maar ook

in de immense fabriekshallen waar honderden arbeiders met een steriotiepe handeling hun bijdrage leveren in de massa-productie. Hij glijdt snel in zijn zes-cylinder auto door de straten van luxueuze villa-wijken, maar hij bevolkt ook de trappenhuizen van trieste woonkazernes. Hij schreeuwt op zondagmiddagen zij keel schor op de tribunes van de sportvelden, maar hij zit ook, verveeld of zelfs vol aandacht, te luisteren in de kerkbanken. En hij blijft niet buiten de muren van de vrijgemaakte kerken staan. Hij zit er: in de kerkbanken, in de ouderlingenbanken. Hij staat er op de kansels. Hij is er in elk van ons. Hij is het trojaanse paard dat elk van ons argeloos zijn leven heeft binnengesleept. Hij is er, de gereformeerde mondige mens. Hij heeft zijn mond vol met het woord 'God' en hij vecht manmoedig voor de belijdenis. Aan de buitenkant lijkt alles nog in orde. Maar hij is als een stevig in de grond geplante paal waaraan de witte mieren onzichtbaar en onopgemerkt hun vernietigende werk begonnen zijn. Vandaag of morgen valt hij bij de minste aanraking om. Tenzij er nog tijdig maatregelen getroffen worden en de mieren met een effectief bestrijdingsmiddel vernietigd worden.

Gods stem als een atmosferische storing

Het begint al op de lagere school.

Ik herinner me nog goed die drukkende zomermiddag toen ik nog in de tweede klas van de lagere school zat. De lucht begon snel te betrekken en het werd zo donker in ons lokaal, dat de lampen aan moesten. Plotseling schoot er een felle bliksemstraal uit de hemel, bijna onmiddellijk gevolgd door een oorverdovend gedonder. We krompen allemaal in elkaar van schrik. Alleen de juf voor in de klas bleef onverstoorbaar.

Julie moeten niet bang zijn voor onweer, jongens, zei ze kalmerend. Weten jullie wel wat onweer is? Als het onweert, spreekt God. Dan hoor je de stem van jullie Vader. En je hoeft toch niet bang te zijn voor je Vader!

Het heeft indruk op me gemaakt. Maar een paar klassen later op dezelfde school kregen we een andere verklaring van het onweer te verwerken. Er werd door de meester heel interessant verteld over electriciteitsontladingen in de lucht en over bliksemafleiders. Toen ik die middag thuis kwam, vertelde ik vol trots dat ik nu wist wat onweer was. Het verschijnsel onweer was doorzichtig geworden. Er was niets geheimzinnigs meer aan.

Van toen af droeg je twee verschillende verklaringen van het onweer met je mee. De ene verklaring zei: onweer is de stem van God. Zo staat het ook in Ps. 29. De andere zei: onweer is een atmosferische electriciteitsontlading. Aanvankelijk accepteer je beide verklaringen zonder commentaar. Maar er komt natuurlijk een dag waarop je erover gaat nadenken en doordenken. Als onweer de stem van God is maar ook een electriciteitsontlading, betekent dat dus dat Gods stem hetzelfde is als een electriciteitsontlading. Dat is een tamelijk onthutsende conclusie. Maar het wordt nog verwarrender, wanneer je het aandurft nog verder te denken. Of er al of niet onweer komt, hangt af van een bepaalde atmosferische constellatie. Dat wil dus zeggen, dat het van zekere atmosferische voorwaarden afhangt of God zal gaan spreken of niet. Gods stem is geconditioneerd door een natuurkundig proces. Mensen die meteorologie gestudeerd hebben, kunnen dat allemaal haarfijn uitleggen en hebben al een tamelijke bedrevenheid ontwikkeld om een dag van tevoren met vrij grote zekerheid te kunnen voorspellen of God zal gaan spreken of niet. Blijkbaar is het spreken van God ook sterk afhankelijk van de seizoenen. In de winter klinkt Gods stem slechts bij hoge uitzondering. In de zomer daarentegen is het een vrij geregeld voorkomende gebeurtenis.

Het wordt nog gecompliceerder. Bestuurt God de bliksem? Ja, zegt de Bijbel. God schiet zijn bliksems af als pijlen naar zijn vijanden en brengt hen zo in verwarring (Ps. 18 : 15). Maar dan stelt de bliksemafleider me toch voor moeilijke problemen. De functie van een bliksemafleider is de bliksem zo af te leiden, dat hij zonder schade aan te richten verdwijnt. M.a.w.: bliksemafleiders beïnvloeden de trefzekerheid van Gods pijlen zodanig, dat ze hun doel niet bereiken en onschadelijk gemaakt worden.

Gras en water

Men wuive deze problematiek niet weg met de opmerking dat het oneerbiedig is zo te spre-

ken. Want we raken hier het hart van de vraag hoe de mens van deze eeuw als christen en als Schriftgelovige kan leven. Als we weigeren op deze problematiek in te gaan, hebben we ons al overgegeven. Omdat geen houvast gegeven werd tegen dergelijke redeneringen hebben reeds duizenden de ruimte van de kerk verlaten.

Voor Bultmann en Van Buren en voor velen met hen is hier allang geen probleem meer. Als de Bijbel zegt dat God spreekt in het onweer, is er een mythologisch wereldbeeld aan het woord. De mensen in de ontstaanstijd van de Bijbel wisten nog niets van electriciteit en atmosferische toestanden af. Ze doorzagen het verschijnsel van het onweer niet. Ze konden het niet verklaren. Daarom brachten ze het in verband met God. God was voor hen de verklaring van alles wat ze niet konden begrijpen en voorzien. Maar vandaag weten we wat onweer is. Meteorologen kunnen het ons precies vertellen. Voor de moderne mondige mens zijn de woorden: 'God spreekt in het onweer' volkomen onbegrijpelijk geworden. Deze woorden zeggen niets meer. Er is maar één verklaring bestaand: onweer is een natuurwetenschappelijk verklaarbaar verschijnsel en niets meer.

Het is duidelijk dat deze oplossing niet aanvaard kan worden. Het zou verlies van geloof en redding betekenen. Maar het is evenmin een oplossing beide benaderingen van het onweer onverzoend naast elkaar te laten staan als behorend tot twee onderling onbereikbare sferen. Wie 's zondags zegt: in het onweer spreekt God, en daarmee uit, maar in de week het onweer verkaart als een louter natuurkundig proces, heeft van zijn geloof iets gemaakt dat in het moderne leven niet meer functioneert. Zijn geloof beheerst zijn leven niet meer. Het is niet meer dan een folkloristische klederdracht, gedoemd uit te sterven.

Het komt me voor dat hier de grote slag geleverd zal worden. In feite is deze slag reeds lang begonnen, ook in onze kring. Er is vandaag niemand meer die aan de invloed van het moderne, geseclariseerde, natuurwetenschappelijk bepaalde denken van deze eeuw ontkomen kan. Die invloed wordt met de dag sterker, met name onder de jongere generaties. Zelfs vrijgemaakte scholen vormen hier geen waterdichte afscheiding.

Als we niet onder willen gaan, zullen we ons met alle kracht op deze problematiek moeten concentreren. Momenteel is de situatie in onze kerken zo, dat we nagenoeg al onze energie verspillen in het aanwakkeren en blussen van onze binnenbrandjes. Er waren eens twee vrouwen die hevig met elkaar overhoop lagen over de vraag of een bepaald gespje aan de linkerzijde of aan de rechterzijde van hun traditionele kostuum bevestigd behoorde te worden. Toen ze eindelijk na jaren- en nog eens jarenlang bekechten tot de gezamenlijke overtuiging kwamen, dat het gespje aan de rugzijde bevestigd moest worden, ontdekten ze met een schok dat inmiddels de traditionele klederdracht door iedereen was afgeschaft.

Datzelfde zullen onze herders ondervinden. Als ze blijven doorgaan met hun geharrewar over waterputten en weidegronden, zullen ze straks al hun schapen kwijt zijn. Die zullen dan zijn uitgezworven naar alle kanten in een poging zelf water en weidegrond te vinden. Schapen kunnen met verbluffend weinig toe. Als je ziet waar ze soms hun voedsel vandaan moeten halen, zeg je verbaasd: hoe bestaat het dat ze nog in leven kunnen blijven op deze kale verdroge grond. Maar ze zijn nog niet zover dat ze leven kunnen van dispuuten over water en weidegrond. Ze hebben toch heus echt water nodig en echt gras, al is het dan ook nog zo dor.

(Wordt vervolgd)

M. R. v. d. Berg.

¹⁾ P. M. van Buren, The secular meaning of the Gospel.

BOEKBESPREKING

Dr. W. Bloemendaal: **De tekst van het Oude Testament.** Bibl. van Boeken bij de Bijbel. Bosch en Keuning N.V. te Baarn.

Dit boekje vertelt over de taal van het Oude Testament, over de geschiedenis van de samenstelling van dit eerste Bijbeldeel, over de handschriften en de vertalingen. De Dode-Zeerollen komen in een apart hoofdstuk aan de orde.

Het geheel is m.i. een aardig overzicht, dat in vrij kort bestek de geïnteresseerde inlicht op dit stuk van Bijbelstudie. Het is goed voor de predikant, die niet in de gelegenheid is om zelfstandig deze dingen te onderzoeken, hetzij dat het hem ontbreekt aan tijd, hetzij dat zijn voorkeur naar een andere tak van studie uitgaat. Het is belangwekkend voor de niet-theoloog, die zich wil oriënteren.

Het biedt echter voor de eerste m.i. te weinig en voor de tweede teveel. Soms is het omgekeerde het geval. De uiteenzetting over het Hebreeuws — de taal waarin het Oude Testament voor verreweg het grootste deel geschreven is — kan voor wie wat Hebreeuws geleerd heeft heel wel gemist worden, en zij is overbodig voor wie daarvan geen kennis heeft. En, wil men iemand die geen Hebreeuws kent iets van die taal vertellen, dan is het weer te weinig, dan is de uiteenzetting veel te kort. Het is mij ook niet duidelijk waarom in een geschrift als dit allerlei Latijnse termen moeten worden gebruikt: scriptio continua, editio tertia, litterae suspensae, en ook Aramese termen zoals die gebruikt worden in de Hebreeuwse grammatica.

Het valt op dat bij de opsomming van enkele eenvoudige geschriften over de Dode-Zeerollen het voortreffelijke boekje van Prof. Dr. J. van der Ploeg „Vondsten in de woestijn van Juda” (serie Prisma-boeken) niet wordt genoemd.

Over dit boekje zou nog heel veel te zeggen zijn zowel in prijzende als in kritische zin. Het bovenstaande is echter m.i. voor een blad als dit voldoende. De predikant, die zich op deze dingen niet gespecialiseerd heeft, kan zich oriënteren. De geïnteresseerde niet-predikant komt heel wat aan de weet. Ook dit, dat het niet zo simplistisch ligt met de Bijbeltekst, hoewel we dat ook weer niet erger moeten maken dan het is.

A.

B. J.

Kerkelijke pers 1965. Bibliotheek van Boeken bij de Bijbel. Bosch en Keuning N.V. te Baarn.

Dit boekje leent zich eigenlijk niet voor een bespreking. Het bevat allerlei artikelen die in de loop van 1965 in de kerkelijke pers verschenen zijn en die door de redactie waard geacht zijn om gebundeld te worden. Een andere redactie zou wellicht een andere keus gemaakt hebben, althans ten dele. Een feit is, dat allerlei aspecten van het kerkelijk leven, in Hervormde, Gereformeerde, Vrijgemaakte, Rooms-Katholieke kring aan de orde komen, en dat men een indruk krijgt van wat er allemaal leeft. Dat is wel eens goed, omdat we licht geneigd zijn ons tot eigen kerkelijke kring en pers te beperken.

A.

B. J.

C. Vonk; **De voorzeide leer, deel I b. De Heilige Schrift. Leviticus, Numeri, Deuteronomium.** Drukkerij „Barendrecht”. Aflevering 9.

Met deze aflevering voltooit Ds. Vonk de bespreking van het boek Leviticus. In dit gedeelte gaat het eerst nog over de Israëlitische feestkalender, die helemaal geïnspireerd is door de sabbat. Zo is het met Paasfeest, Pinksterfeest, Zevende-Nieuwemaandag, Grote Verzoendag, Loofhuttenfeest, Sabbatjaar en Jubeljaar. Ds. Vonk maakt bij de behandeling van deze feestkalender telkens zeer behartigenswaardige opmerkingen over de verhouding van het Sinaïetische en het nieuwe verbond, die van grote betekenis zijn voor onze kijk op onze „christelijke feestdagen”. Mij trof hierbij vooral wat de schrijver zegt over de Goede Vrijdag. De Hervormde kerk van de vorige eeuw heeft sterk aangedrongen op de viering van de Goede Vrijdag, de Afscheiden kerken hebben zich er ernstig tegen verzet. Ik moge hierbij vermelden dat Mr. Dr. W. van den Bergh, een van de mannen van de Doleantie — wel „het geweten” der Doleantie genoemd —, die in Voorthuizen de Doleantie geleid heeft, daar de onderhouding van de Goede Vrijdag heeft afgeschaft. Ik weet niet of het daar nog zo is, maar in mijn kindjaren toen ik daar woonde, hadden we op Goede Vrijdag geen kerk. Ds. Vonk haalt een uitspraak aan van prof. Van Oosterzee: „De Goede Vrijdag is en mag niets minder zijn voor de Gemeente des Nieuwen dan de grote Verzoendag voor het Israël des Ouden Verbonds”. Maar Ds. Vonk wijst er terecht op dat we de dood van de Heiland gedenken aan het Avondmaal.

Mij boezemde ook belang in wat Ds. Vonk schrijft over het renteverbod. Bescheidenlijk moge ik verwijzen naar een recensie van mijn hand over het geschrift van Drs. A. Keizer, Wetten ten leven II, Israëls wetten voor het economisch leven en het renteverbod, in Opbouw van 7 juli 1961 (5de jaargang no. 14), waar ik, evenals Ds. Vonk dat doet, de beide Bijbelse woorden voor rente gelijk in betekenis acht.

Apart wordt gehandeld over de hoofdstukken 26 en 27, die op het eerste gezicht — dat geldt vooral hoofdstuk 27 — er wat bij hangen, maar die, zoals Ds. Vonk ervan spreekt, een harmonieuze eenheid vormen met het overige van het

boek Leviticus. Ds. Vonk vraagt hier opnieuw bijzondere aandacht voor de uitdrukking „de grondlegging der wereld”, die volgens hem ziet op de wording van Israël tot volk van het Horebverbond.

Aan het slot vinden we nog enkele reacties op gewaardeerde critiek welke was uitgebracht op het vroeger geschrevene (over Gen. 6 : 1-4, Hebr. 12 : 23, 1 Petr. 3 : 18c, Openb. 20 : 1-6).

Na alles wat ik bij de bespreking van vroegere afleveringen geschreven heb meen ik met het bovenstaande te kunnen volstaan. Alleen dit: Ds. Vonk brengt ons m.i. een stuk verder met betrekking tot het „probleem” van de verhouding tussen Oud en Nieuw Testament. In de dertiger jaren werd nogal druk gediscussieerd over de vraag: hoe moet ik uit het Oude Testament preken? En dat niet alleen in Gereformeerde kring maar ook daarbuiten. En naar mijn mening zijn de vragen die hier liggen nog altijd actueel. Ds. Vonk helpt ons om hierin verder te komen. En hij helpt niet alleen de dienaren des Woords, hij helpt allen die de Schriften willen onderzoeken om wijs te worden tot zaligheid.

A.

B. J.

PERSSCHOUW

Algra en de subsidie aan romanschrijvers

In de laatste maanden is de senator Hendrik Algra, de bekende historicus, oud-leraar van het Geref. Gymnasium te Leeuwarden, hoofdredacteur van het Friesch dagblad en een van de „oude” antirevolutionairen, telkens in het nieuws geweest. Speciaal vanwege wat hij in de Eerste Kamer zei over de regeringssubsidie aan litteratoren. De zaak is meer dan één opzicht belangrijk. Ik las in de Gooi- en Eemlander het volgende interview met deze vitale oer-gereformeerde Fries. Ik weet zeker dat ik onze lezers een plezier doe het hier op te nemen. Hier volgt het.

het interview

In het spreekkamertje van de Eerste Kamer zit senator Hendrik Algra (70). Hij leunt achterover op een uiterst moderne stoel en kijkt naar buiten waar de Hofvijver zich vredig spiegelt in de stralende zon.

Hij trekt een gepijnigd gezicht. „Ik heb „Nader tot u” van Van het Reve gelezen. Ik vond het vreselijk”, vertelt hij, „maar ik wil weten wat er gesubsidieerd wordt.”

De subsidie aan moderne schrijvers is een stokpaardje van het antirevolutionaire Eerste-Kamerlid. Vorige maand, bij de behandeling van de begroting voor Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, heeft hij voor de derde maal gehamerd op de verdorvenheid die uit vele moderne gesubsidieerde boeken spreekt. Ook deze keer heeft de verontwaardiging van de 70-jarige hoofdredacteur van het Friesch Dagblad en oud-leraar Nederlands en geschiedenis een storm van protesten, verbolgenheid en bittere grappen ontketend. Zelfs in de eigen gelederen (op het laatste AR-partijconvent) is zijn optreden aan de kaak gesteld.

Het laat hem allemaal koud. „We hebben er in Friesland een mooi spreekwoord voor”, zegt hij. Hij haalt pen en papier uit zijn tas en schrijft bedachtzaam op: „Doch dyn plicht en lit de ljue rabje”, wat hij moeiteloos vertaalt als: „Doe je plicht en laat de mensen maar roddelen”.

Aantekeningen makend van zijn eigen betoog, vertelt hij in dit stille kamertje weer wat hij in dit geval onder die plicht verstaat.

beleidskwestie

„Het gaat er mij niet om wat Jan of Piet wil lezen”, zegt hij, „en de vrijheid van drukpers is niet in het geding. De hele kwestie draait om het beleid van de overheid. De overheid wil de bloei van de cultuur bevorderen. Dat komt neer op het beschikbaar stellen van geld. Dan moet er een keus worden gedaan. Ik noem maar wat: krijgt Jan Cremer een reisbeurs of niet? In beleid zit altijd een keuze. En nu is mijn vraag aan de minister — ik moet zijn begroting goedkeuren, het geld voteren — welke maatstaf legt u aan bij die keus?”

De grijze senator wendt zich helemaal tot de denkbeeldige minister en gaat door: „Ik neem aan, dat u geen fascistische kunstuiting zult subsidiëren en geen antisemitische literatuur en nu wil ik weten: als in een roman wordt gehoord, dat Christus boven alles heilig is subsidieert u dat dan wel? Of zegt u dan ook nee?”

Hij vervolgt: „Daarop heb ik geen antwoord gekregen, ook niet in tweede termijn. De minister zegt dat het moeilijk ligt en genuanceerd en dergelijke verhalen meer. De grens is moeilijk te trekken, maar dit weet ik wel: over die grens ligt alles dat spot met wat de christen heilig is en ook alles dat overspel en seksueel wangedrag verdedigt”.

Nadenkend kijkt hij over de zonnige vijver. „Ik zal een voorbeeld geven”, zegt hij. „Sommige mensen vinden seksueel contact tussen twee mannen of twee vrouwen gelijkwaardig aan de liefde van man en vrouw. Dat bedoel ik. Dat is een duidelijk voorbeeld. Zoiets vind ik verschrikkelijk!”

reportage

Hij praat nu met een geladen bedachtzaamheid. „Als de overheid in deze zaken zegt: ik ben neutraal, dan is die overheid nihilist. Maar dat is dit kabinet niet. Dit kabinet heeft gezegd, dat het beleid zal worden gedragen door de geestelijke waarden van christendom en humanisme. Dat is positief. En nu vraag ik: hoe manifesteert zich dat in het subsidiebeleid?”

Ik kreeg geen antwoord. Ze komen er niet uit. En dat kan ik begrijpen. Er is maar één gezonde oplossing: geen subsidies. Creatieve kunst krijg je niet door er geld in te stoppen. Dat is iets zeer persoonlijks, iets van het scheppend genie, dat vaak uit grote nood wordt geboren. Als een schrijver het voortdurend heeft over zijn eigen beroerdigheid is dat geen kunst, maar reportage, knap geschreven soms, maar niet creatief en het wordt ook niet meer creatief door zo'n schrijver meer geld te geven.”

geen honger

Hij steekt er een sigaar bij op. „Zonder subsidie gaan de schrijvers geen honger lijden. Dat is onzin. Wij hebben de algemene bijstandswet en er hoeft voor kunstenaars geen aparte alimentatie te zijn. Daar gaat het trouwens niet om. De subsidies zijn bedoeld om kunstuitingen te stimuleren. Bovendien is het niet ongezoond, dat een schrijver ook wat anders doet dan schrijven. Daar zijn voorbeelden genoeg van.”

Minister Vrolijk heeft de heer Algra niet geantwoord, dat er niet met hem valt te discussiëren. De Friese senator („Het geslacht Algra kwam in de vijftiende eeuw al voor in Friesland”) maakt daar een wedervraag van. „Het moet toch mogelijk zijn om over de grondslag en de uitwerking van het regeringsbeleid te discussiëren.”

Filosofisch zegt hij: „In de kunst vind je het leven terug: toegespitst, gesublimeerd. Maar met al hun geschreeuw zijn sommige kunstenaars evenzeer gebonden aan wat fatsoen en schaamtegevoel eisen als de andere mensen. Er zijn geen aparte, ruime geboden voor kunstenaars. Laat ik een nuchter, eenvoudig voorbeeld noemen. Vloeken is zonde. Als een kunstenaar vloekt is het ook zonde”.

Hoewel hij nog huivert bij de herinnering aan het nieuwste boek van Van het Reve, heeft hij deze schrijver dit jaar in tegenstelling tot de voorgaande jaren, niet genoemd als een voorbeeld van een ten onrechte gesubsidieerde. De oorzaak is simpel. „Ik wist, dat de CHU het over hem wilde hebben”, zegt hij, „en ik wilde niet doubleren”.

eenzaam, maar niet alleen

De heer Algra vertelt in zijn strijd tegen de literaire subsidies niet alleen te staan. „Zodra ik weer iets gezegd heb als onlangs krijg ik van alle kanten bewijzen van instemming. Allerlei mensen zeggen en schrijven mij, dat ze het met mij eens zijn. Ze durven het alleen niet in het openbaar te zeggen. Ze denken dat er een soort clan is die iedereen, die zoiets zegt in zijn nek springt. Er zijn ook boze mensen, maar dat is niet het publiek. Dat is alleen de reactie van een kleine extreme groep.”

Minister Smallegenbroek heeft voor de televisie gezegd, dat de heer Algra maar eens met een aantal moderne schrijvers moest gaan praten. De senator hoort het voor het eerst. „Dat verandert niets”, zegt hij beslist. „Ik ben niet in discussie met schrijvers, maar met de regering. Als ik mijn oordeel over een schrijver zou herzien, zouden mijn vragen aan de regering gehandhaafd blijven. Als minister Smallegenbroek dat heeft gezegd, heeft hij ook niet begrepen waarom het gaat.”

Even later loopt de heer Algra met zijn tas door de hoge statige gang in de richting van de vergaderzaal. Hij loopt een beetje gebogen en hij lijkt in de imposante omgeving wat eenzaam. Tot zover dit interview.

kritiek uit eigen kring

In antirevolutionaire kringen wordt de heer Algra vanwege zijn kritiek op deze regerings-subsidie scherp gecritiseerd. In „Nederlandse Gedachten” plaatste Mr. P. J. Boukema het volgende ingezonden stuk tegen hem:

Gaarne zou ik enkele opmerkingen maken naar aanleiding van de opvatting van de heer Algra over kunstsubsidieering, zoals die o.a. blijkt uit zijn artikelen in Ned. Ged. van 14 en 21 mei 1966 en uit zijn redevoeringen in de Eerste Kamer van 10 en 11 mei j.l.

Als ik het goed begrepen heb is de heer Algra van mening, dat de regering niet mag subsidiëren wat strijdt met de eeuwige normen die God in liefde gegeven heeft.

1. Door bij subsidiëring van literatuur te selecteren wordt de mogelijkheid geschapen dat de vrijheid van meningsuiting wordt aangetaast. Formeel behoudt weliswaar degene die niet voor subsidie in aanmerking komt de vrijheid om zich op kunstzinnige wijze te uiten, feitelijk wordt hem die vrijheid ontnomen. Het is eerlijker te erkennen, dat bij het door de heer Algra gewenste subsidiebeleid de meningsvrijheid wordt beperkt, dan door te stellen dat deze onaangetaast blijft.
2. Natuurlijk heeft ieder het recht om kunstuitingen aan „buiten-literaire” criteria te toetsen, b.v. aan zijn christelijke moraal of aan de eisen die de democratie stelt. Het resultaat van deze toetsing dwingend aan anderen op te leggen is gevaarlijk; het kan leiden tot „geordnete Ideologie”.
3. Toegegeven kan worden dat ook de vrijheid van meningsuiting niet onbegrensd is. De overheid heeft bij het stellen van grenzen echter een beperkte taak. Slechts wanneer door het gebruik van die vrijheid anderen in hun vrijheden en rechten worden aangetaast, mag de overheid ingrijpen. Een nauwkeurige afweging van vrijheden en belangen is hier nodig, hetgeen bij ons geschiedt door de wetgever. Het resultaat hiervan is o.a. vastgelegd in het Wetboek van Strafrecht, waar belediging, smalende godslastering enz. zijn strafbaar gesteld. (Of de grenzen juist zijn getrokken is de vraag; daar gaat het hier echter niet om). Degene die vaststelt of de in de wet geformuleerde grenzen zijn overschreden is de rechter; hierin ligt een garantie dat in het openbaar en op onpartijdige wijze wordt geoordeeld. Door het aan de subsidieverlenende instantie over te laten te bepalen of grenzen zijn overschreden, ondergraaft m.i. de heer Algra deze garantie en wijkt af van het bij ons geldend systeem.
4. De grondwet bepaalt, dat niemand voorafgaand verlof nodig heeft om zich door de drukpers te uiten. Anders gezegd: preventief toezicht is verboden. Wanneer nu de overheid naar de wens van de heer Algra de te subsidiëren werken eerst zou moeten toetsen aan de eeuwige goddelijke norm, dan wordt in wezen preventief toezicht uitgeoefend. De (theoretische) mogelijkheid, dat ook zonder subsidie gepubliceerd kan worden doet hieraan niets af.
5. De heer Algra wekt de indruk precies te weten niet alleen hoe de eeuwige goddelijke normen luiden maar ook hoe zij toegepast moeten worden. Op dit punt van de overheid hetzelfde verwachten is echter teveel gevraagd. Men moet trouwens ook bijzonder voorzichtig zijn met het aan de staat geven van een positieve taak met betrekking tot de geestelijke waarden.
6. Conclusie: Als men kunst subsidiëert, moet men alles wat zich als zodanig aandient subsidiëren, het risico aanvaardend dat ook wat in strijd is met bepaalde normen subsidie ontvangt. Zonodig kan de rechter repressief ingrijpen. Wenst men genoemd risico niet te lopen (welke opvatting ik respecteer), dan moet elke subsidiëring achterwege blijven. De door de heer Algra aanbevolen middenweg leidt tot onaantvaardbare beperking van de vrijheid van meninguiting door daartoe onbevoegden, terwijl toezicht op het beleid uiterst moeilijk wordt, gezien ook de te verwachten preventieve werking van de aanbevolen toetsing.

antwoord van Algra

De heer Algra beantwoordde mr. Boukema als volgt:

Wanneer op een bepaald punt in mijn antwoord enige scherpte openbaar wordt, heeft mr. Boukema niet het recht zich te beklagen. Hij heeft het er naar gemaakt, zoals ik nader zal aantonen.

Vooreerst heeft mr. Boukema ondanks de uiteenzetting in Nederlandse Gedachten nog niet begrepen, wat ik namens de AR.. fractie in de Eerste Kamer aan de orde heb gesteld, gelijk dr. Beerekamp het heeft gedaan namens de C.H.-fractie.

De overheid subsidieert niet alles „wat zich als kunst aandient”, gelijk mr. Boukema bepleit. De overheid schift, elk jaar opnieuw.

Zij keurt en kiest. Haar subsidiebeleid is een onderdeel van haar algemeen beleid. Elk jaar krijgen b.v. een aantal schrijvers bericht, dat zij uit de staatskas een aanvullend honorarium kunnen verwachten, voor werk, dat van hun hand verschenen is. Het is dus een vergissing dat deze subsidiëring verschijning mogelijk maakt.

Elk jaar krijgen vele andere schrijvers bericht, dat hun verzoek om een aanvullend honorarium is afgewezen. Het subsidiebeleid is dus niet een gereedstaan met de geldbuidel van de staat, om alle kunst „die zich als zodanig aandient” te subsidiëren. De Minister stelt dat ook zo. De overheid subsidieert bepaalde kunstuitingen, met voorbijgang van anderen, om de eerste te stimuleren.

En daarom heeft een volksvertegenwoordiger het recht én de plicht, te vragen: wat zijn uw maatstaven!

Toegespitst: ik neem aan, dat gij geen fascistische of anti-semitische kunst subsidieert: maar hoe staat het met die kunst, die hooft wat de christen boven alles heilig is?

Zo werd de vraag gesteld.

De minister gaf op die vraag geen antwoord. Mr. Boukema wél. Hij wil alles, wat zich als kunst aandient, subsidiëren, ook de fascistische kunst, ook het boek, waarin, naar een fel woord van de anders zo gematigde dr. Rijnsdorp „met faecaliën wordt geworpen naar het Kruis”. Dit standpunt is door de socialisten verdedigd in de Eerste Kamer. Het is ook het standpunt van de liberale pers. Maar de overheid is Gods dienaar, het volk ten goede. Geeft haar dat de plicht of het recht, in welbewuste keuze mede te stimuleren wat de gruwelijkste zonde verheerlijkt?

De overheid is Gods dienaar, gebonden aan de ordinantiën Gods. Dat is het A.R.-standpunt. En dan is het niet meer zo vanzelfsprekend, om te zeggen: laat mij maar alles met geld stimuleren, wat „zich als kunst aandient”.

Een verwijzing naar de strafwet komt hier niet te pas.

De strafwet trekt een grens, tot hoever de overheid tolereert.

Het gaat hier om wat de overheid stimuleert, na een door haar gemaakte keus. Dat is een wezenlijk verschil.

En nu kom ik tot het punt, waar ik genoodzaakt ben, een antwoord te geven, dat er niet om liegt.

Mr. Boukema schrijft: „De heer Algra wekt de indruk precies te weten niet alleen hoe de eeuwige goddelijke normen luiden, maar ook hoe zij toegepast moeten worden”.

Dat is het verwijt, waar de socialisten in het debat ook telkens mee komen aandragen. Het is niet alleen ongerechtvaardigd, het is ook krenkend. Het hoort thuis bij de onfaire manier van debatteren, die sommigen zich wel heel gemakkelijk eigen maken. Zij schijnt gemakkelijk aan te leren, maar valt op door haar ongevarieerdheid.

Mijn antwoord op dit telkens herhaalde verwijt zal ik ook hier herhalen: ik voer helemaal niet de pretentie van „precies te weten” enz. Maar ik ben, evenals elk mens, gebonden aan Gods heilige wet. Die wet is duidelijk. Zij beschermt het leven. God gaf haar in Zijn genade. En hoe kan ik dan, in het geloof, anders doen dan getuigen als christen, wanneer die wet met voeten wordt getreden? Wie geeft mijn tegenstanders het recht, om telkens als ik vanuit mijn christelijke overtuiging protesteer tegen de omkering van alle waarden, hatelijk te worden en te zeggen: ha, hij schijnt zo precies te weten, enz.

Dr. Beerekamp heeft sober en duidelijk een voorbeeld genoemd. In de heidense oudheid kwam het voor, dat mensen ontucht bedreven met een beest. Het is ook voorgekomen, dat Christus als een ezeltje aan het kruis werd afgebeeld. Nu is dit gecombineerd: ontucht met een ezeltje, die de incarnatie Gods is. En de overheid stimuleert dit schrijven door geld uit de staatskas. Daar komt ons geweten tegen in verzet. En dan zegt men: ha, ze schijnen zo precies te weten, enz.

Dat kan, als men alles wrak zet, nergens normen erkent en dus ook vindt, dat men ten onrechte bij de overheid informeert, wat haar normen zijn.

In deze twee uitspraken van mr. Boukema ligt de breuk tussen ons: alles maar subsidiëren, wat zich als kunst aandient, en - wie zich daartegen verzet, schijnt het zo precies te weten en wil zijn opvatting n.b. ook nog aan anderen opleggen.

Een breuk, die een werkelijke discussie uitsluit.

Alleen wil ik voor de lezers hier nog aan toevoegen dat het mij veel en veel beter lijkt, dat de overheid niet jaar op jaar rondgaat om vele tientallen romans en gedichtenbundels te bekijken, om na te gaan, welke schrijvers „gestimuleerd” moeten worden.

Dan krijgt zij niet de moeilijkheden van de keus. Dan behoeft zij zich ook niet meer te verbeelden, dat zij kan uitmaken, wat voldoende kunstzinnig is om gestimuleerd te worden en wat in dat opzicht nog net onder de maat blijft. Die pretentie, om dat te kunnen uitmaken, is eenvoudig belachelijk.

Maar zij wordt meestal als vanzelfsprekend aanvaard, ook door hen, die de heer Algra nauwkeurig wijzen omdat hij de indruk wekt het zo precies te weten, enz. En met deze woorden is de zaak in elk geval dit jaar voor mij afgedaan.

discussie in de Haagse Post

In de Haagse Post kwam deze kwestie ook ter sprake. Getrouw gaf daarvan de volgende weer-gave:

De Haagse Post heeft nogal enige aandacht

aan dit bijzondere geval geschonken. Natuurlijk niet in de vorm van een protest. Maar het geval, en nog meer de reacties die het heeft gewekt, zijn interessant voor een dergelijk blad.

Van de reacties interesseerde ons het meest die van ds. Brussaard, gereformeerd predikant in Den Haag. Ds. Brussaard is met deze mensen in aanraking gekomen nadat hij in 1962 sprak bij het graf van een homofiele jongen die zelfmoord had gepleegd. Naar aanleiding daarvan vroeg men of men zijn hulp mocht inroepen. Hij zegt daarvan: „Er ging een wereld voor me open, en ik zag de bittere noodzaak er van in, dat mensen die met deze problematiek zitten in aanraking komen met het ongeromantiseerde Evangelie. Deze mensen lopen, vooral wanneer zij religieus zijn, met een ziekelijk schuldgevoel rond.”

Toen de brief werd gepubliceerd waarin Van het Reve zijn liederlijke en godslasterlijke vuiligheid had neergeschreven is Ds. Brussaard blijkbaar een beetje geschrokken. Volgens de Haagse Post hadden gereformeerde Haagse homofielen met een vlamdend schrijven tegen de vuiligheid van „het ezeltje” geprotesteerd. Ds. Brussaard herschreef de tekst in milder vorm en pater Gottschalk zette er mede zijn handtekening onder.

In deze brief werd wat Van het Reve schreef „grievend en godslasterlijk” genoemd.

Ds. Brussaard is er echter van geschrokken dat deze protestbrief ook in „Dialog” werd gepubliceerd, en hij haastte zich Van het Reve in verdediging te nemen! Tegenover de Haagse Post verklaarde hij: „Het is een sneue zaak geworden; ik heb er dan ook verhipt de pe over in. Het is nooit mijn bedoeling geweest Van het Reve aan te vallen die ik bewonder als auteur. Ik twijfel ook geen moment aan de kwaliteit van Van het Reve's religieuze gevoelens.

Wij hebben de redactie van „Dialog” in een vertrouwelijk schrijven, dat later gepubliceerd werd, (maar dat is hun zaak), attent willen maken op het feit, dat wij de methodiek verkeerd vonden. Dat God een ezeltje kon zijn vind ik best, maar om dat te publiceren, vond ik een slag in de lucht, of liever nog een slag in de verkeerde richting. Daar help je de homofielen niet mee”.

Is dit alles niet ontzettend?

Een drankzuchtige homo-sexueel stelt zich God voor als een ezeltje waarmee hij homo-sexuele ontucht bedrijft.

En naar aanleiding daarvan schrijft een gereformeerde predikant: „dat het nooit zijn bedoeling is geweest Van het Reve aan te vallen.” Hij bewondert hem als auteur, en twijfelt ook geen moment aan de kwaliteit van zijn religieuze gevoelens. Hij vindt alleen maar de methodiek verkeerd.

Hier stuiten we op verschijnselen die herinneren aan de dagen die vooraf gingen aan de ondergang van het Romeinse Keizerrijk.

Prof. dr. G. A. Lindeboom protesteerde heftig in een ingezonden stuk in de Haagse Post. Verleden jaar schreef prof. Lindeboom naar aanleiding van een soortgelijke kwestie in het Centraal Gereformeerde Weekblad. Nadat de persoon die door prof. Lindeboom was aangevallen geantwoord had, sloot de redactie de discussie. Men was van mening dat deze polemiek de lezers niet welgevallig was.

Dit zal wel mede de oorzaak zijn dat prof. Lindeboom zich ditmaal maar rechtstreeks tot de Haagse Post wendde.

Hier hebben we te maken met een houding waarvan de heer Algra schreef: „Dat zwijgen, dat schuldig zwijgen en toezien, dat onverschillig de schouders ophalen, dat is het negatieve nihilisme, dat de Westerse cultuur het meest bedreigt.”

Het slot van het protest van prof. Lindeboom nemen we gaarne over: „Ik voel mij gedwongen te protesteren tegen de uiterst gemakkelijke en schijnbaar behendige wijze, waarop ds. Brussaard zijn aanvankelijk geuite bezwaar tegen een weerszinwekkende passage uit Van het Reve's werk heeft omgezet in een soort vergoelijkende verdediging die de schijn wekt, dat de eer van Van het Reve bij hem prevaleert boven „de ere Gods en het heil der Kerken” die hij toch in de allereerste plaats heeft te dienen. Ik dacht ook niet dat hij met deze reuzenzwaai de homofielen geholpen heeft”.

een roomse stem

Ten slotte geef ik hier een rooms-katholieke stem door over deze kwestie. Het is een „leader” uit het „Eindhovense dagblad”:

Met het tolerantie-patroon wordt de laatste jaren wel wonderlijk gemanoeuvreed. Zo lang christenen de opvattingen van niet-christenen bijvallen heten de eersten ruim te denken maar niet zodra verdedigen zij een eigen opvatting dan kunnen zij er op rekenen onverdraagzaam te zijn. Het veld is nog ruimer geworden nu de hekken van normen als overbodig opzijgeschoven zijn. Dit betekent echter dat zij die gerechtvaardigde normen hanteren in een hoek gedrongen worden, nagescholden door hen die thuis wel normen geleerd hebben maar haast

maken bij de „reckelyken” in het gevlj te komen.

Het is niet voor de eerste keer dat in de Eerste Kamer uit confessionele hoek stelling genomen is tegen rijkssteun aan literatuur die er op uit is de gevoelens van christenen te kwetsen, ook als die gevoelens niet overduidelijk aangescherpt zijn. Het jongste debat over het van overheidswege subsidiëren van het werk van de zeer begaafde G. K. van Van 't Reve is 'n tekenend voorbeeld van geestesverwarring en dan met name — en tot onze teleurstelling — aanwezig bij minister Vrolijk. De Chr. Historische dr. Beerekamp heeft bezwaar gemaakt tegen rijks-subsidie aan het werk van 't Reve nu dit ook een boek bevat met voor christenen, van welke denominatie ook, kwetsende passages over de Godmens. Men weet dat intussen minister Samkalden het parket een onderzoek heeft opgedragen naar aanleiding van vragen van het Staatkundig-Gereformeerde Tweede Kamerlid ir. Van Dis.

Waar het in de senaat op aan kwam was de vraag of dit soort kwetsend en grievend geachte literatuur nu beslist overheidssteun moet krijgen. Die vraag is o.i. terecht gesteld. Als er een schrijver een verheerlijking van het anti-semitisme of van het fascisme of nationaal-socialisme zou publiceren, zou het land te klein zijn om de verontwaardiging lucht te geven. Nu het katholieken en protestanten in hun eerlijke gevoelens aantast, weet minister Vrolijk niet beter te doen dan de vraag van dr. Beerekamp te „beantwoorden” met een wedervraag: „Kunnen wij die grenzen (de uitgangspunten van christendom en humanisme bij de te nemen beleidsbepalingen) zo nauw interpreteren, dat ik een dergelijk boek buiten het subsidie kan laten?”

Het is een armzalig antwoord dat in feite de verlegenheid van de minister van Cultuur ver-raadt. Hij heeft getracht zich te dekken door te verwijzen naar een artikel in De Nieuwe Linie, waarin de Nijmeegse priester-hoogleraar prof. dr. Grossouw in een scherpzinnige analyse de religiositeit van Van 't Reve belicht heeft. Niemand zal ontkennen dat die niet in zijn werk aanwezig is. Evenmin mag men een auteur op-hangen aan een enkele tekst en hem het recht weigeren hem in zijn geheel te lezen. De ontleding van prof. Grossouw heeft intussen met het verschijnsel weinig of niets te maken. Van 't Reve heeft zich destijds verdedigd tegen de critiek van blasfemie, door een priester en een predikant op het onderhavige werk geleverd, met niet veel meer dan een goedkoop belachelijk maken van het feit dat deze christenen zich ergerden aan zijn kwetsende kenschets van des schrijvers Christus-beeld, dit onder opvoering van allerlei reeds lang achterhaalde geloofs- en devotiepraktijken. Professor Grossouw kan nog zoveel aan religieus gevoel in het oeuvre van deze auteur ontdekken, hij gaat voorbij aan het feit dat de uiting daarvan aanstoot geeft.

Als minister Vrolijk nu stelt, gelijk hij in de Eerste Kamer gedaan heeft, dat ieder mens zijn persoonlijke verantwoordelijkheid heeft „om met behulp van de moderne literatuur de problemen van zijn mens-zijn tot een oplossing te brengen” dan slaat dit in de zaak waar het om gaat als een tang op een varken.

Die zaak is de zeer zakelijke zaak van de overheidssteun aan godslasterlijk werk. Zelf houdt Van 't Reve niet op — en hij heeft het de afgelopen winter nog met uitdagende vrijmoedigheid op een spreekbeurt in Eindhoven gedaan — dat het hem louter om zo veel mogelijk geld te doen is waarvan hij later zoveel mogelijk wil nalaten aan weinig beter dan een schandknaapje. Met die bestemming heeft het Rijk natuurlijk niets van doen maar de verantwoordelijke minister voor het subsidiebeleid — die in het Kamerdebat elk verwijt van nihilisme heeft afgewezen — diende te beseffen dat hij in 't onderhavige geval de in-tolerantie aanmoedigt; dat hij christenen met overheids-geld laat kwetsen.

Had met name de fractie van de K.V.P. dit niet dienen te onderscheiden in plaats van nu de strijd tegen deze onverdraagzaamheid alleen door de Chr.-Historische oppositie te laten voeren? Het is op zichzelf al beschamend dat wij met deze vraag moeten besluiten.

Er is in deze artikelen heel veel aan de orde gekomen, direct én indirect. Ik noem iets.

Duidelijk is dat de overheid zich op een zeer glibberige weg bevindt me haar „actieve cultuur politiek”.

Voorts dat er een kunst is die voluit een diabolisch karakter draagt.

Vervolgens: de Roomse Courant brengt het er veel beter af dan deze Gereformeerde dominee.

En tenslotte dat het hoe langer hoe zeldzamer wordt dat christenen verontwaardigd worden als hun Verlosser en Heer wordt gehoord.

Een atheïst zei onlangs: het lukt ons al minder christenen tot „martelaren” te maken. We kunnen het in ons spreken over Christus en het Christendom niet zo gortig maken dat de christenen verontwaardigd worden. Ze komen ons altijd alleen maar „begrijpend” tegemoet.

KINDERBESCHERMING EN TEHUIS

Mooi, maar . . . jammer.

Na het verschijnen van het jaarverslag over 1965 heb ik een aantal onder ons verschijnende bladen gelezen. Ik deed dit omdat daarin over dat verslag werd geschreven. Kritiek was er niet. Elke recensent kwam tot de conclusie: **mooi werk**. Enkelens voegden daaraan echter nog wat toe en kwamen zo tot de volgende uitspraak: mooi werk, doch jammer, dat deze arbeid onder ons moet worden verricht.

Wat hiervan te zeggen.

Kwaad worden?

Niet doen.

Mijn oordeel is: goed bedoeld, doch niet begrepen.

Wie van het werk van de Stichting zegt: jammer, dat het moet worden gedaan, die zegt tevens: mooi, dat Christus voor ons Zijn leven gaf, doch jammer, dat Hij dit moest doen.

Voor elke goede preek geldt hetzelfde.

Toch zegt onze Heiland: wat gij voor de minste doet, doet gij aan Mij.

Deze minste is het jongetje, dat onder droevige omstandigheden werd verwekt en geboren en vandaag nauwelijks weet heeft van het leven. Toch mag de Stichting voor dit ventje zorgen. Is het wel eens tot U doorgedrongen, dat Christus de ingang in het Vaderhuis mede afhankelijk stelt van wat wij voor de minste van Zijn kinderen hebben gedaan?

Voor wie dit verstaat verdwijnt elk gejammer als sneeuw voor de zon. Die ziet de opdracht. Voor hem of haar is elke dag, dat men mag helpen een feestdag.

Wat een verwording.

Pleegouders met wie de Stichting nauw samenwerkt, aan wie twee kinderen werden toevertrouwd, vroegen bij de plaatselijke woningstichting „Patrimonium” om een grotere woning.

Patrimonium = erfdeel der vaderen.

Wordt dat erfdeel gekenmerkt door volmaakte kinderen? Zondeloos?

Wij geven U het antwoord van de woningstichting:

„Verder merk ik op dat U door het opnemen van pleegkinderen U zelf in de moeilijkheden werkt daarbij komt nog dat zulks in strijd is met de door Uw man getekende huurovereenkomst.”

Niet kwaad worden.

Dit antwoord is wel ver verwijderd van de wieg van Patrimonium. In de begindagen verklaarden de oprichters:

„Wij daarentegen geloven, dat alleen door terugkeer tot God, door erkenning van en gehoorzamen aan Gods Woord, door een onrecht geloof in Zijn genade in Jezus Christus, het heil, ook het **tijdelijk** heil, van de werkman, gelijk van ieder, bevorderd wordt. Al wat van een andere Geest uitgaat, achten wij verderfelijk en willen wij bestrijden, al wat in deze geest gedaan wordt wensen wij voor te staan.”

Het antwoord treft ons temeer, daar in voorkomende gevallen als het voorgaande, nimmer een vergeefs beroep wordt gedaan op de plaatselijke overheid.

Het zijn de zorgen van de pleegouders.

Het zijn de zorgen van de Stichting.

Er is nog meer.

Daarover een volgend maal.

Het tehuis.

Bestuur en bouwcommissie zijn in afwachting. Alles is gereed. Het wachten is op rijksgoedkeuring. Zodra die er is zal de bouwvergunning snel afkomen.

We zullen U de uitslag zo spoedig mogelijk bekend maken.

De oogst van de maand.

De oogst is in volle gang. Het koren verdwijnt snel van de akkers.

Onze oogst laten wij onderstaand volgen.

Christine Beatrix f 10,—; Gift t.g.v. de geboorte van onze zoon f 5,—; gift vanwege geboorte Henry f 10,—; Van Adelientje f 10,—; Van Henry f 2,50; Voor geboorte Janette f 5,—; feestgave geboorte Dicky f 5,—; feestgave f 10,—; feestgave f 10,—; feestgave f 10,—; n.a.v. Uw felicitatie f 10,—; gift bruidspaar f 10,—; bruidspaar f 5,—; t.g.v. ons huwelijk, beter laat dan nooit f 10,—; feestgave bij 25-jarig huwelijksfeest f 5,—; t.g.v. 55-jarige echtver. f 10,—; huwelijksgift f 5,—; gift. t.g.v. 35-jarig huwelijksfeest f 15,—; Via de G.R.V. f 20,—; opbrengst coll. t.g.v. het lezen van een preek door 2 gezinnen op zondagmorgen 24-7-66 op Terschelling f 15,—; gift Vrouwenver. „Ideelette van Buuren”, Groningen f 25,—; 2e h.j. contribuantenactie Wezep f 47,25; coll. reis 73 van de G.R.V. f 25,— Uit Zuid-Afrika £ 1,— f 8,01.

Verder de giften: 4 van f 2,50; 4 van f 5,—; 12 van f 10,—; 4 van f 15,—; 1 van f 20,—; 5 van f 25,—; 1 van f 50,—;

totale opbrengst van de kerken f 223,38
van particulieren f 692,76

Giften en collecten ontvangen wij gaarne op postrekening nr. 52325 t.n.v. de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming Beatrixlaan 37, Ede.

KERKNIEUWS

Beroepen te Zoutespui: kand. J. A. Petter te Ede.

Aangenomen naar Leerdam: Ds. W. Vis te IJsselmuiden.

Bedankt voor Winnipeg (Canada): Ds. S. Braaksma te Souburg-Vlissingen.

Bevestiging en intrede. Op zondag 14 augustus j.l. werd Ds. E. J. Oosterhuis bevestigd als predikant door de em.-pred. Ds. J. P. Unger. Deze had als tekst gekozen Hebr. 13 : 17. In de middagdienst hield Ds. Oosterhuis zijn intrepreek, met als tekst Ps. 146 : 5-6a. Na de dienst werden nog enkele toespraken gehouden.

Op zondag 14 augustus j.l. bevestigde Ds. H. W. Ophoff van Leek Ds. J. F. de Weger als dienaar des Woords te Houwerzijl, na een predikatie over 2 Tim. 2 : 8-10. In de middagdienst preekte Ds. De Weger over 2 Tim. 2 : 11-13. Na de dienst werd hij door verschillende aanwezigen toegesproken.

Zondag 14 augustus j.l. ontving de kerk van Bolnes-Slikkerveer in Ds. B. van Riet voor het eerst een eigen predikant. Hij werd in de morgendienst bevestigd door Ds. J. Meilof van Beverwijk, die als tekst had gekozen: Ex. 33 : 12-17. In de middagdienst verbond Ds. Van Riet zich aan de gemeente met een preek over Ef. 6 : 19-20a. Na de dienst werd nog door verschillende aanwezigen het woord gevoerd.

Koperen ambtsjubileum. Ds. A. G. Versteeg te Stadskanaal herdacht zondag 14 aug. j.l. dat hij 12½ jaar geleden in het ambt van Dienaar des Woords werd bevestigd. Ds. Versteeg diende achtereenvolgens de kerken van Arum (1954-1957), N.O.-Polder/Emmeloord (1957-1965) en staat sedert anderhalf jaar in Stadskanaal. Ds. Versteeg is ook bestuurslid van de Geref. Reisvereniging.

Afgevaardigden naar Generale Synode. De Particuliere Synode van Zeeland/Noord-Brabant/Limburg benoemde als afgevaardigden naar de Generale Synode, die door de kerk van Amersfoort-West tegen 18 oktober is samengeroepen, als primi de predikanten A. Kuiper van Axel en W. Vreugdenhil van 's-Hertogenbosch en de ouderlingen A. J. de Visser van Zaamslag en ir. H. Wieringa van Souburg-Vlissingen; als secundi de predikanten K. D. van Dijk van Terneuzen en J. R. Wiskerke van Middelburg en de ouderlingen M. J. Brandes van Axel en R. A. Meyering van Middelburg.

Hoogleraren ter Synode. De kerkeraad van Zalk en Veecaten besloot bij de e.k. generale synode een verzoekschrift in te dienen inzake de positie van hoogleraren ter synode.

ADRESSEN:

Ds. E. J. Oosterhuis woont thans: Kerkstr. 18, Lemelerveld, tel. 05722-284. **Ds. H. Brink**, em.-pred. van Krommenie: Beekmanstraat 30, Kampen. **Ds. B. van Riet**: Mozartstraat 96, Slikkerveer, tel. 01896-4740.

V.G.S.U.

Op de oriënteringsdag aan de R.U. in Utrecht kunnen aankomende studenten inlichtingen over de Vereniging van Geref. Studenten te Utrecht winnen bij de heer G. H. A. Borst, Spiegelstraat 57, van 12.00-14.00 uur.

Het novitiaat van de V.G.S.U. begint dinsdag 6 sept. om 14.00 uur op de Zolder van het U-huis, Lepelenburg.

AAN DE LEDEN VAN DE Geref. PERSVERENIGING „OPBOUW”

Mede ter voorziening in de vacature voor een Voorzitter van de Persvereniging hopen wij een ledenvergadering te houden op

ZATERDAG 15 OKTOBER 1966.

Houdt U deze datum vrij?

Convocatie volgt.

HET BESTUUR.

God nam tot Zich mijn lieve man, onze zorgzame vader en grootvader

JOHANNES JACOB DE ROOY

op de leeftijd van bijna 65 jaar.

Wie overwint zal alles beërven, en Ik zal hem een God zijn en Hij zal Mij een Zoon zijn.

Amstelveen: A. M. de Rooy-Habermehl
Essex (Can.): J. van Veen-de Rooy
K. J. van Veen

Doorn: F. de Rooy
M. J. de Rooy-Kooy

Amstelveen: J. J. de Rooy
J. H. de Rooy-Bouwkamp

Aalsmeer: L. Fillius-de Rooy
P. Fillius

Amstelveen: N. D. de Rooy
en Ikeinkinderen.

Amstelveen, 23 augustus 1966
Oude Karselaan 8.

De begrafenis zal plaats vinden zaterdag 27 augustus a.s. om 11.00 uur op de begraafplaats Zorgvlied aan de Amstedijk te Amsterdam.

29 augustus verschijnt:

OM KERK TE BLIJVEN

door

Prof. C. Veenhof

In dit boek tekent de auteur de situatie waarin de Geref. kerken gekomen zijn, tegen de achtergrond van de Vrijmakingsgeschiedenis.

De mening van prof. dr. K. Schilder over verontrustende verschijnselen die hij reeds in de eerste jaren na de Vrijmaking waarnam wordt gedocumenteerd weergegeven. Ook prof. B. Holwerda e.a. komen aan het woord.

De auteur heeft de artikelen uit "Opbouw" die hij aan dit onderwerp wijdde voor het boek aangewend, doch zij vormen nog niet de helft van de gehele inhoud. Boeiend, indringend en waarschuwend is dit boek, vol van perspectief — juist omdat de auteur vast gelooft dat er toekomst en uitzicht is indien aan het Woord des Heren gehoor wordt gegeven. Het signaleren van de gevaren die ons kerkelijk leven bedreigen en het stellen van de diagnose is onmisbaar om tot werkelijke reformatie te komen. En het boek is dan ook geboren uit de overtuiging, die de vaderen indertijd onder woorden brachten, dat de kerk heeft te zijn: Ecclesia reformata et reformanda.

De inhoud is te veelomvattend om hier gespecificeerd te vermelden: de beide hoofdstukken zijn onderverdeeld in vele overzichtelijke paragrafen.

Omvang: 392 pagina's.

Prijs, gebonden in geplasticeerde integralband: f 6,90.

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

UITGEVERIJ BUIJTEN & SCHIPPERHEIJN — AMSTERDAM

Valkenburgerstraat 106 — Postgiro 22960